

การประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ

ผศ.ดร.นพ.ปัทพงษ์ เกษสมบูรณ์

คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Health Impact Assessment of Public Policy

- **Agriculture**
- **Industrial estate development**
- **Urban development**
- **Wet land**
- **Dam construction**
- **Etc.**

แนวคิดและทฤษฎี

การประเมินผลกระทบ ด้านสุขภาพ

การประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ (Health Impact Assessment - HIA)

What ? ความหมาย

- เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคม
- ในการคาดการณ์ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากนโยบายสาธารณะต่างๆ
- เพื่อสร้างนโยบายสาธารณะที่ดี

คำถามต่อทิศทางการพัฒนา

- 1.1 ชุมชนหรือสังคมมีเป้าหมายในการพัฒนาอะไรบ้าง
- 1.2 มีทางเลือกเชิงนโยบาย หรือ โครงการอะไรบ้างที่จะ
ทำให้บรรลุเป้าหมายของชุมชน
- 1.3 ในแต่ละทางเลือก (จะ) เกิดผลกระทบ อะไรบ้าง (ทั้ง
ทางบวกและทางลบ)
- 1.4 ควรจะตัดสินใจอย่างไร (ปรับเปลี่ยน หรือ ยกเลิก
นโยบายฯ)
- 1.5 ใครควรจะทำอะไรบ้าง (ตามการตัดสินใจในข้อ 1.4)

คำถามต่อทิศทางการพัฒนา

- 1.1 ชุมชนหรือสังคมมีเป้าหมายในการพัฒนาอะไรบ้าง
- 1.2 มีทางเลือกเชิงนโยบาย หรือ โครงการอะไรบ้างที่จะ
ทำให้บรรลุเป้าหมายของชุมชน
- 1.3 ในแต่ละทางเลือก (จะ) เกิดผลกระทบ อะไรบ้าง (ทั้ง
ทางบวกและทางลบ)
- 1.4 ควรจะตัดสินใจอย่างไร (ปรับเปลี่ยน หรือ ยกเลิก
นโยบายฯ)
- 1.5 ใครควรจะทำอะไรบ้าง (ตามการตัดสินใจในข้อ 1.4)

การประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ (Health Impact Assessment - HIA)

Why ? ความสำคัญ

- ปกป้องสุขภาพชุมชน/สังคม จากผลลบ
- เพิ่มพูนผลกระทบทางบวก
- ส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตย

การประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ (Health Impact Assessment - HIA)

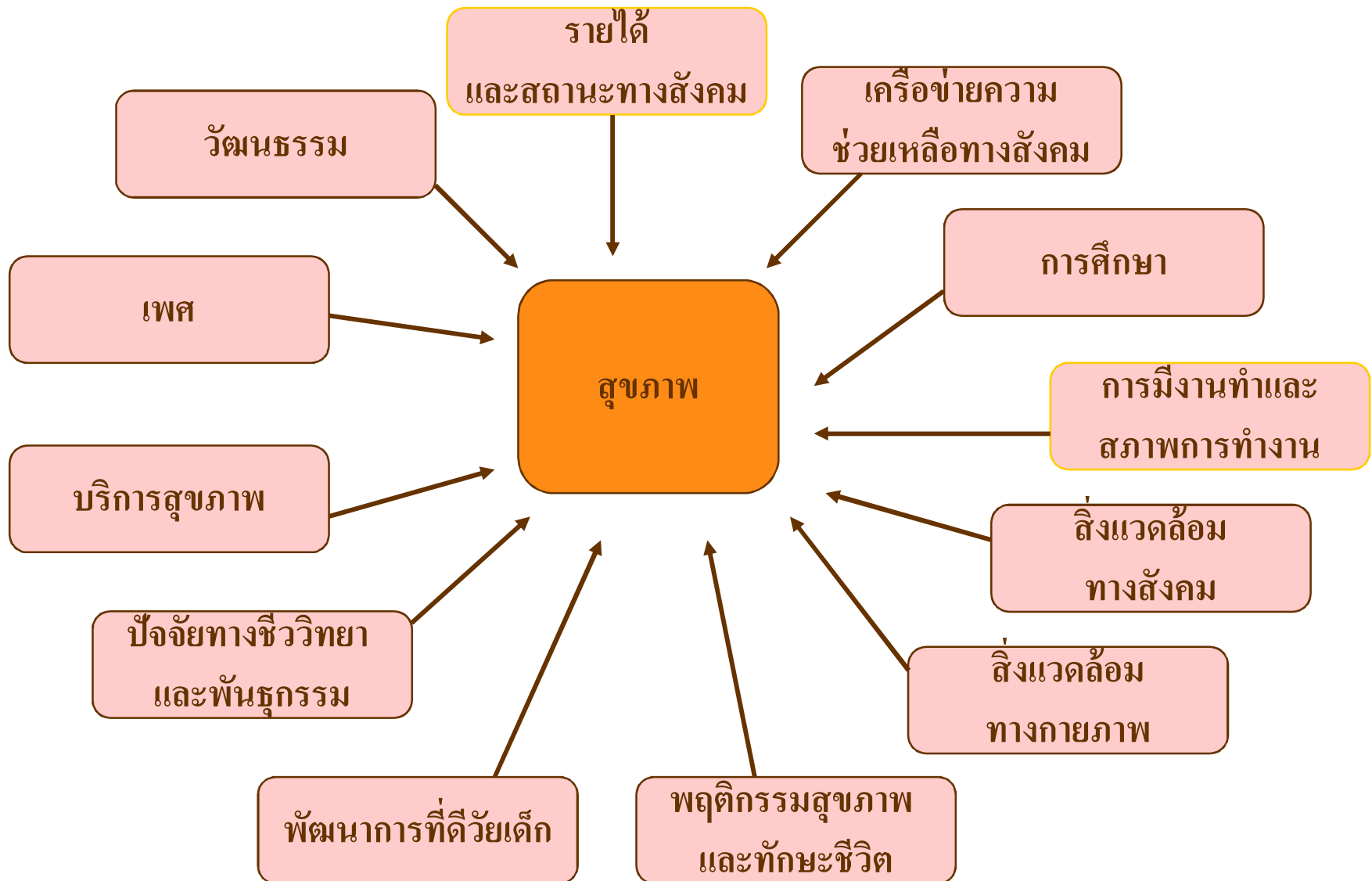
How ? ทำอย่างไร

- มุ่งสร้างความเป็นธรรมในสังคม
- เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย
- ใช้วิธีการและเครื่องมือต่าง ๆ หลากหลาย
- สนใจทั้งสถานะสุขภาพและ**ปัจจัยกำหนด**

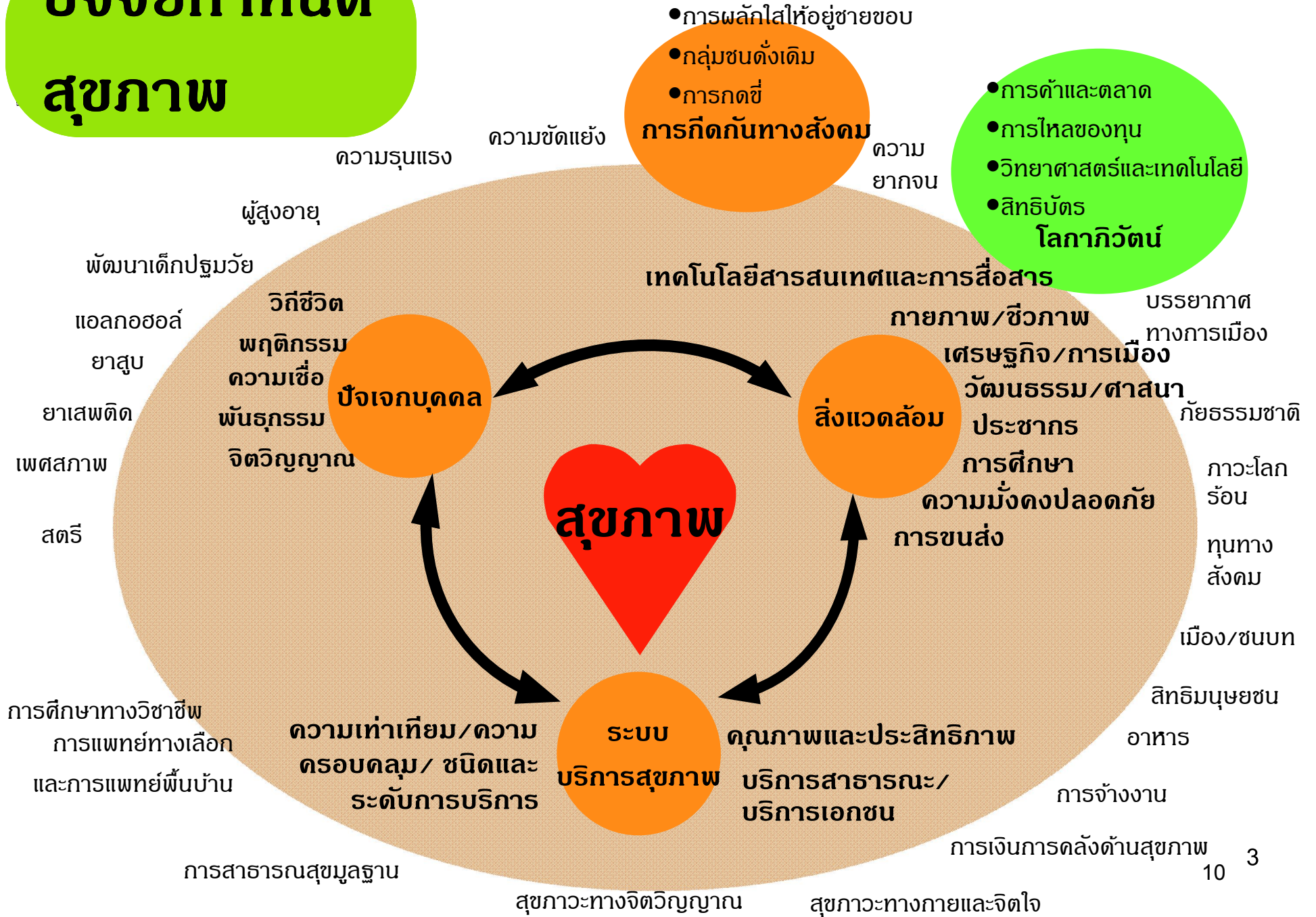
สุขภาพ

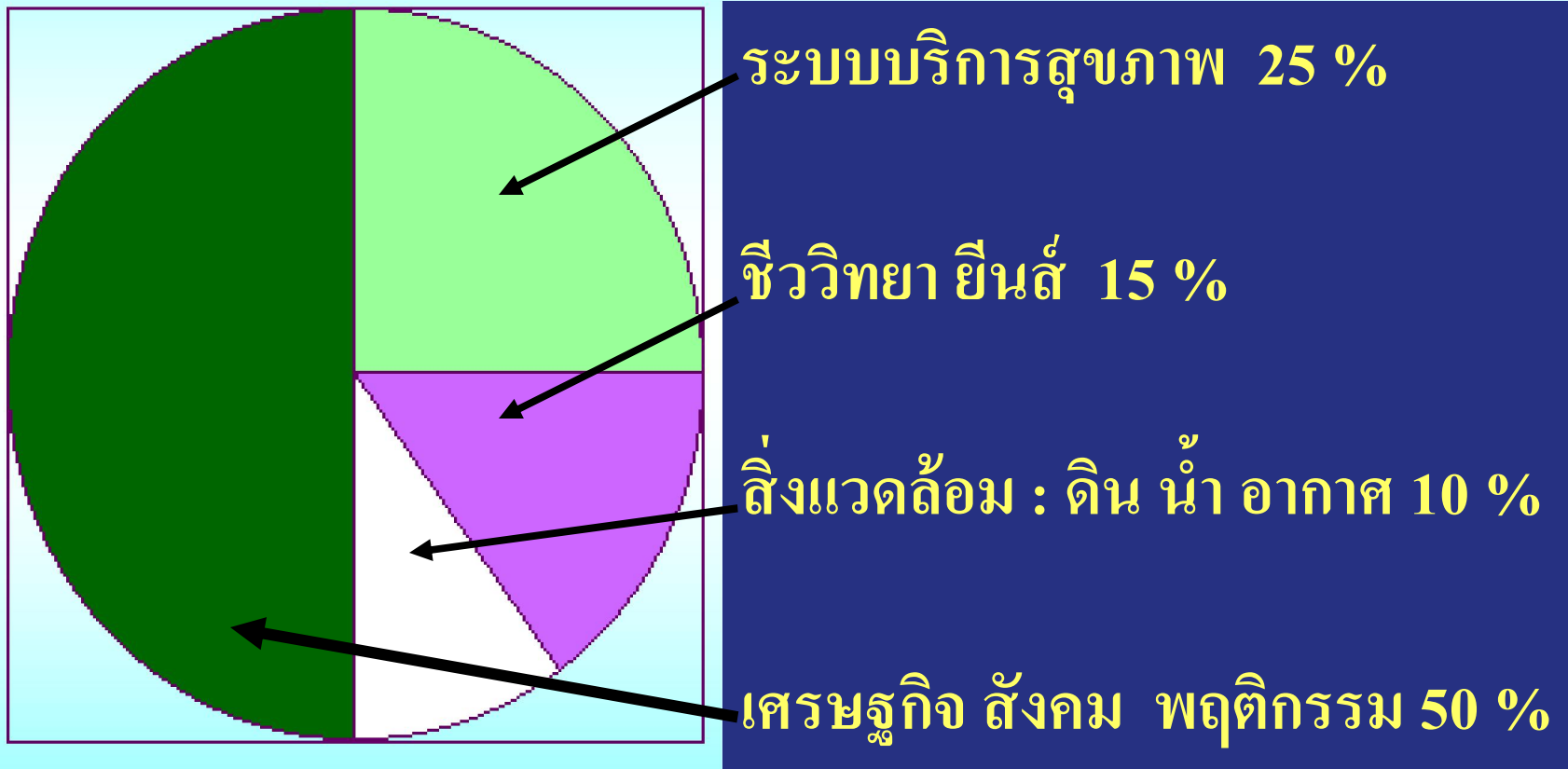
ปัจจัยกำหนดสุขภาพ

ปัจจัยกำหนด สุขภาพ

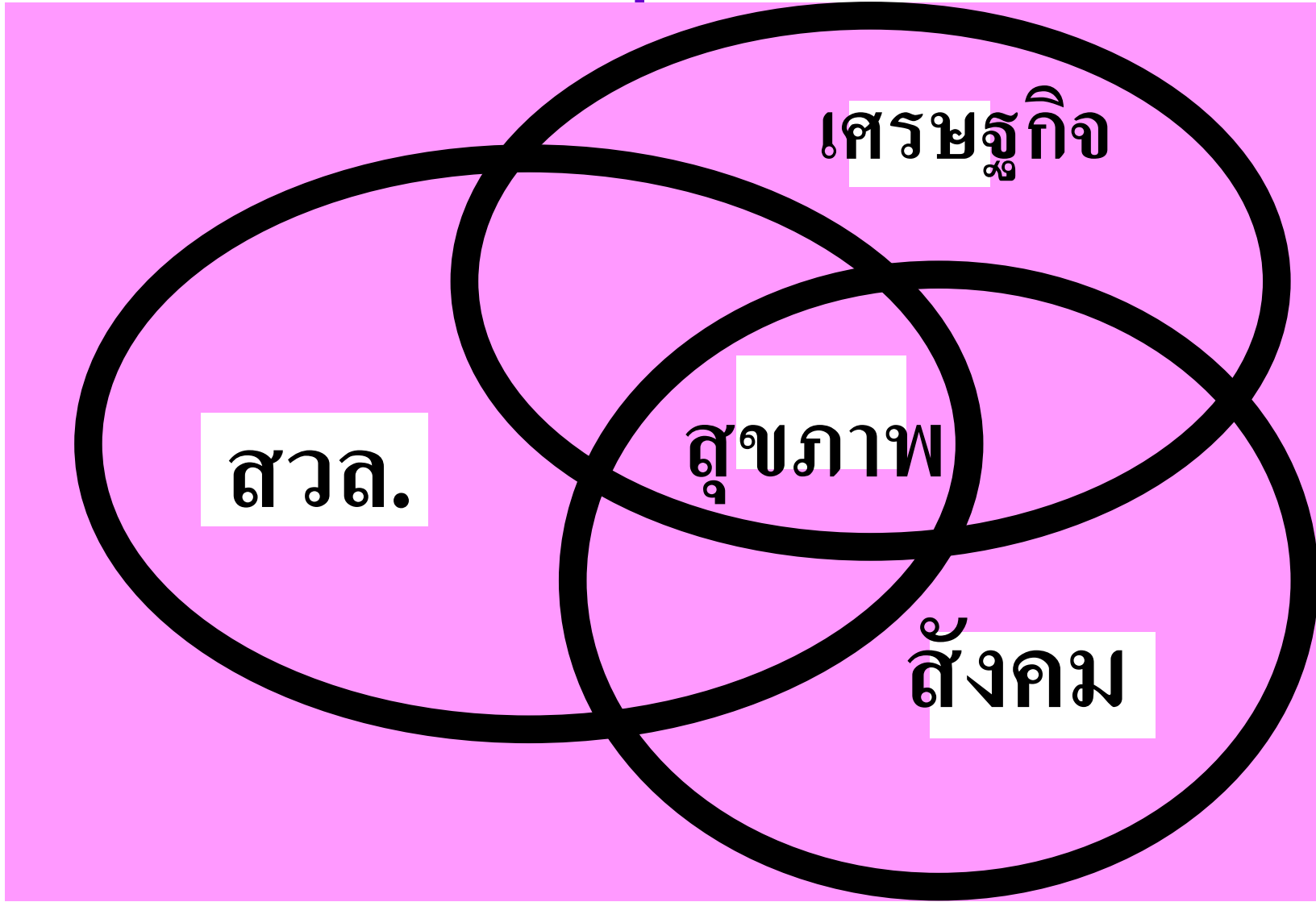
ปัจจัยกำหนดสุขภาพ

* Data from CIAR (Canadian Institute for Advanced Research).
Graph created by Saskatchewan Health. June 1997

ปัจจัยกำหนดสุขภาพ

ระยะเวลาที่ใช้ในการประเมินฯ

1. ทำแบบเร่งด่วน (ประชุมฝ่ายต่าง ๆ 1 – 2 ครั้ง ใช้เฉพาะข้อมูลเดิมที่มี)
2. ทำแบบมาตรฐาน (2 – 4 เดือน เก็บข้อมูลใหม่ เพิ่มเติม รับฟังกว้างขวาง)
3. ทำแบบครบถ้วนสมบูรณ์ (ตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป เก็บข้อมูลละเอียด กิ่งวิจัย)

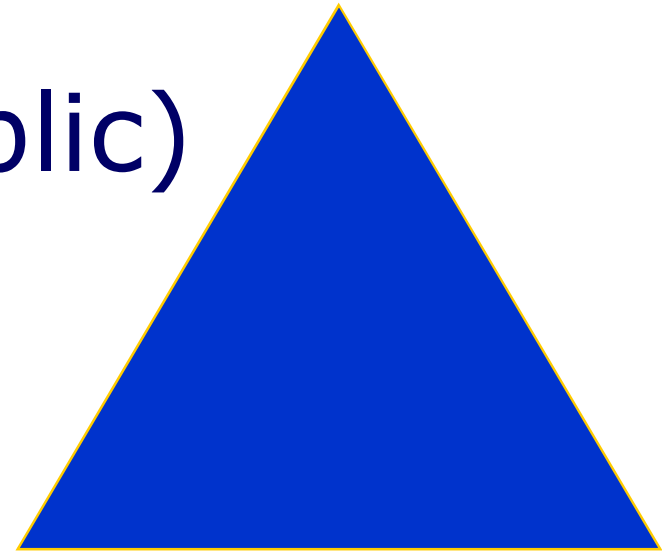

ขั้นตอนการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ

ขั้นตอน

- screening
- Scoping (Public)
- Assessing
- Reviewing (Public)
- Influencing
- Monitoring

สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา

๑. การสร้างความรู้หรือการทำงานทางวิชาการ

ประเวศ วะสี (2543)

๒. การขับเคลื่อนสังคม

๓. การเชื่อมโยงกับนโยบาย

- กระบวนการนโยบาย +
กระบวนการวิจัย
- **Evidence-based policy**

ใช้หลายวิธี

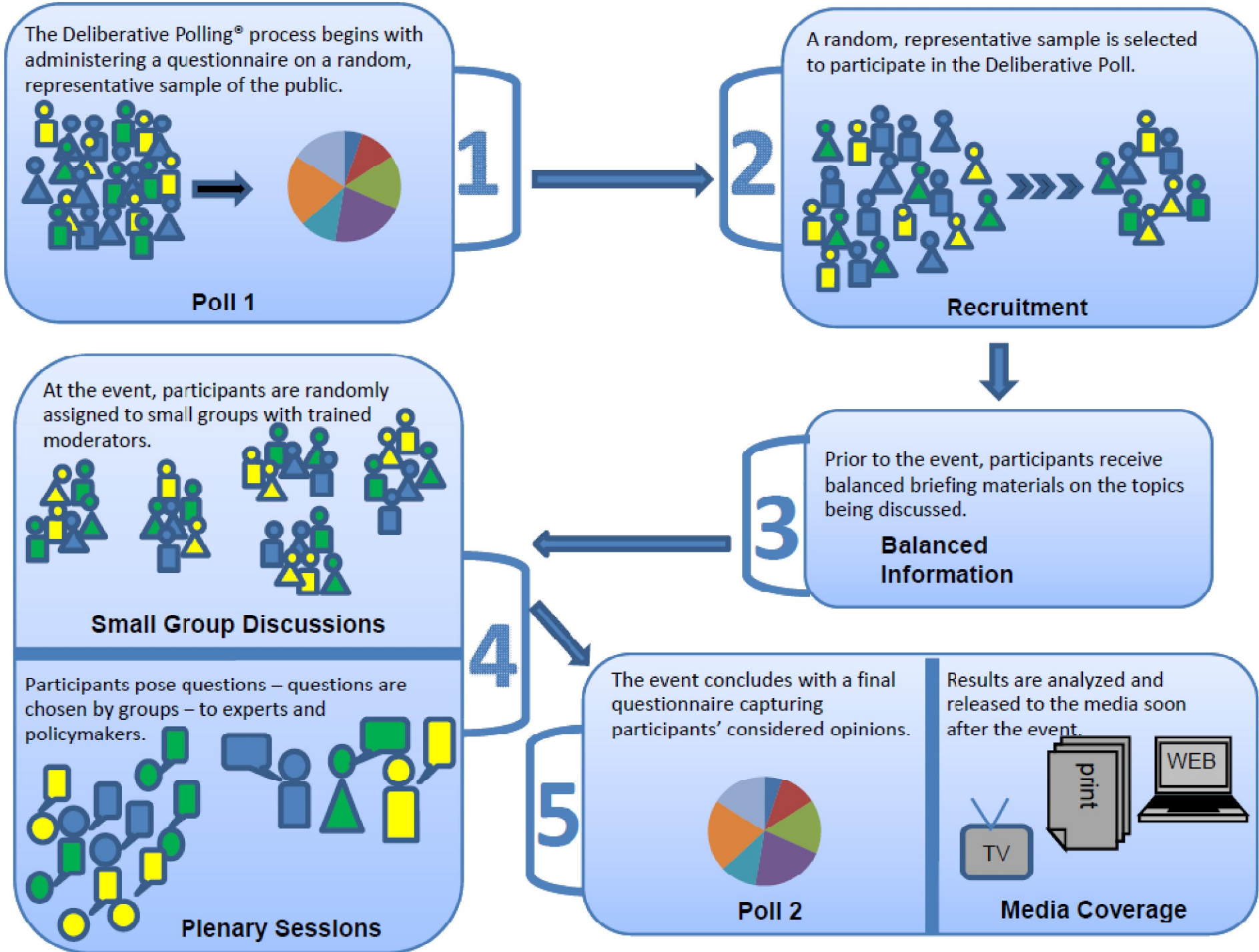
- สัมภาษณ์ประชาชนแบบหนึ่งต่อหนึ่ง
- จัดสนทนากลุ่ม (Focus group interview)
- จัดเวทีรับฟังความคิดเห็น
- รวบรวมจากจดหมายที่ส่งเข้ามา
- การสำรวจความคิดเห็น (survey)
- การลงประชามติ

Deliberative Opinion Polls

(James Fishkin, 2008)

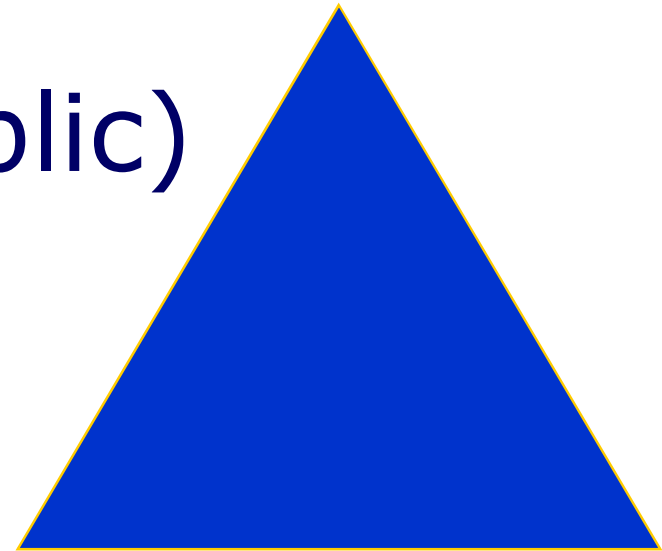
- 1. Random sampling of population**
- 2. Hold a conference**
- 3. Experts present Pro vs Con**
- 4. Small group discussions**
- 5. Asking experts**
- 6. Repeat steps 3 – 5**
- 7. Poll (voting)**

ขั้นตอน

- screening
- Scoping (Public)**
- Assessing
- Reviewing (Public)
- Influencing
- Monitoring

การกำหนดขอบเขต

โดยสาธารณะ

Public Scoping

หลักการพื้นฐาน

ผู้ที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน ควรจะเข้าใจ
“เป้าหมาย” และ “ขั้นตอนมาตรฐาน” ของ
กระบวนการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพใน
ภาพรวม

เป้าหมาย ของการประเมินผลกระทบ ด้านสุขภาพ

- เพื่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของคน “ทั้งสังคม”
- เพื่อการ “อยู่ร่วมกันอย่างสงบและสันติ” “ไม่ทำร้ายหรือเอาเปรียบซึ่งกันและกัน”
- เพื่อ “มุ่งร่วมมือกันสร้างสรรค์สังคมไทยให้หน้าอยู่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต”

ผู้ที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน ควรจะเข้าใจ
“เป้าหมาย” และ “ขั้นตอนมาตรฐาน” ของ
การกำหนดขอบเขตและแนวทางการ
ประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ

- เป้าหมายสำคัญ ของการกำหนด
ขอบเขตและแนวทางการประเมินผล
กระทบด้านสุขภาพ ควรเป็นไปเพื่อ
“การสร้างการมีส่วนร่วมของ
สาธารณชนในการพัฒนา”

วิธีการ

คณะกรรมการกำกับทิศทางการ
ประเมินผลกระตบๆ ควรแต่งตั้งหรือ
มอบหมายคณะอนุกรรมการหรือ
คณะทำงานเพื่อทำหน้าที่กำหนด
ขอบเขตและแนวทางการประเมินฯ

อนุกรรมการ กำหนดขอบเขตและแนวทางโดย

- การสืบค้นข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น (เกี่ยวกับโครงการและผลกระทบของโครงการ)
- การสื่อสารสาธารณะทั้งการพูด การเขียน และการออกแบบสื่อต่าง ๆ
- การจัดเวทีรับฟังสาธารณะ
- ฯลฯ

การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นที่ดี ควรจัด
มากกว่าหนึ่งครั้ง เพื่อให้ประชาชนกลุ่ม
ต่าง ๆ มีโอกาสเข้าร่วมเสนอความ
คิดเห็นได้มากที่สุด

**ใช้คู่มือการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น
ของสาธารณชน เพื่อกำหนดขอบเขต
และแนวทางการประเมินผลกระทบที่
คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติจัดทำขึ้น**

ใช้ผู้ดำเนินรายการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น ที่มีทักษะด้านนี้สูง และมีการใช้สื่อ และ โสตทัศนูปกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความเป็นมิตรได้ดี

คณะทำงาน ควรแจ้งชื่อ ที่อยู่ หมายเลข
โทรศัพท์ อีเมลล์ เว็บไซต์ ของตนให้
สาธารณชนได้ทราบ เพื่อเป็นช่องทางการ
เสนอความคิดเห็นของตนได้

คณะทำงาน ควรใช้วิธีการเชิงรุกหรือเทคนิค
การวิจัยเชิงคุณภาพ ร่วมไปด้วย เพื่อให้เข้าถึง
กลุ่มเป้าหมายต่างๆอย่างเพียงพอ เช่น การ
สัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (semi-structured
interview) การจัดสนทนากลุ่มย่อย (focus
group discussions) การสำรวจ (survey) เป็นต้น

ใช้กรอบแนวความคิดเรื่อง “ปัจจัย กำหนดสุขภาพ” (Determinants of Health)

ปัจจัยกำหนดสุขภาพ

ผลลัพธ์จากขั้นตอนการกำหนดขอบเขตและแนว ทางการประเมินฯโดยสาธารณะ

รายงานผลการกำหนดขอบเขตฯ

1. ความเป็นมา วัตถุประสงค์ และขั้นตอนการดำเนินงาน
2. ขอบเขตประเด็นผลกระทบที่สำคัญ ที่ได้จากการรับฟังข้อห่วงใยของสาธารณะ และจากข้อมูลหลักฐานต่าง ๆ
 - 2.1 ผลกระทบด้านต่าง ๆ ที่สังคมเห็นว่าสำคัญ

ปัจจัยด้านต่าง ๆ	ผลกระทบ + / -	ขนาด พื้นที่และความ รุนแรง	สิ่งที่ประชาชนยังห่วง กังวลมาก	มาตรการที่เจ้าของ โครงการควรดำเนินการ
1.ทรัพยากรธรรมชาติ				
2.วัตถุอันตราย				
3.ของเสีย				
4.การรับสัมผัสมลพิษ				
5.อาชีพ การจ้างงาน				
6.ความสัมพันธ์ของชุมชน				
7.มรดกทางศิลปวัฒนธรรม				
8.กลุ่มเสี่ยงพิเศษ				
9.ระบบบริการสาธารณสุข				
10. สาธารณูปโภค				
11. อื่น ๆ				

2.2 ผู้ที่มีโอกาสได้รับผลกระทบสูง

2.3 การจัดลำดับความสำคัญ

- 1) ผลกระทบที่มีความสำคัญสูง
- 2) ผลกระทบที่มีความสำคัญปานกลาง
- 3) ผลกระทบที่มีความสำคัญน้อย

2.4 ผลกระทบที่มีมาตรการหรือกฎระเบียบอื่น ๆ รองรับเรียบร้อยแล้ว

3. แนวทางหรือวิธีการวิเคราะห์ (คาดการณ์/ ประมาณการณ์) ผลกระทบในข้อ 2.3

3.1 แหล่งข้อมูล

3.2 วิธีรวบรวมข้อมูล

3.3 วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

3.3 การมีส่วนร่วมของฝ่ายต่าง ๆ

4. **มาตรการเพื่อจัดการผลกระทบเบื้องต้น (ที่ต้องถูกประเมินผลกระทบด้วยเช่นกัน)**

4.1 มาตรการลดผลกระทบทางลบ

4.2 มาตรการเพิ่มพูนผลกระทบทางบวก

4.3 ข้อเสนอแนะหรือทางเลือกการพัฒนา

ทางเลือกการพัฒนาเชิงนโยบาย เพื่อเพิ่มพูนผลบวก ลดผลทางลบ

1. เป้าหมาย / ดัชนี
2. วิธีการ
3. ขนาด / พื้นที่
4. เทคโนโลยี / เงินลงทุน
5. การจัดการ / กฎระเบียบ
6. คน / องค์กรรับผิดชอบ

5. การบริหารจัดการกระบวนการประเมินผลกระทบฯ ที่ควรจะเป็น

5.1 ผู้รับผิดชอบดำเนินงาน (อาจจะมีหลายทีมได้)

5.2 ระยะเวลา

5.3 งบประมาณ

5.4 การเผยแพร่และการสื่อสารสาธารณะ

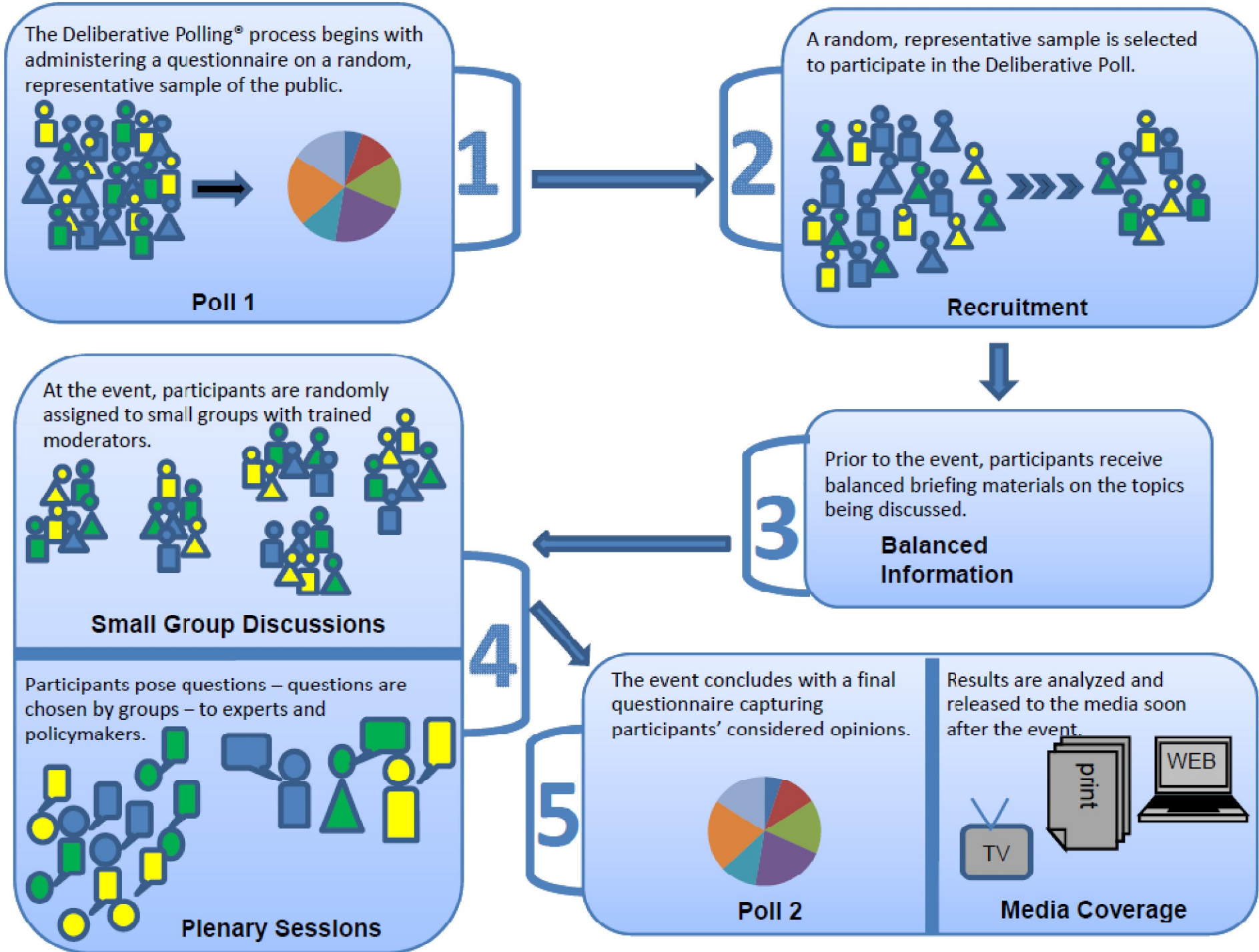
5.5 การจัดทำสัญญา (TOR)

Deliberative Opinion Polls

(James Fishkin, 2008)

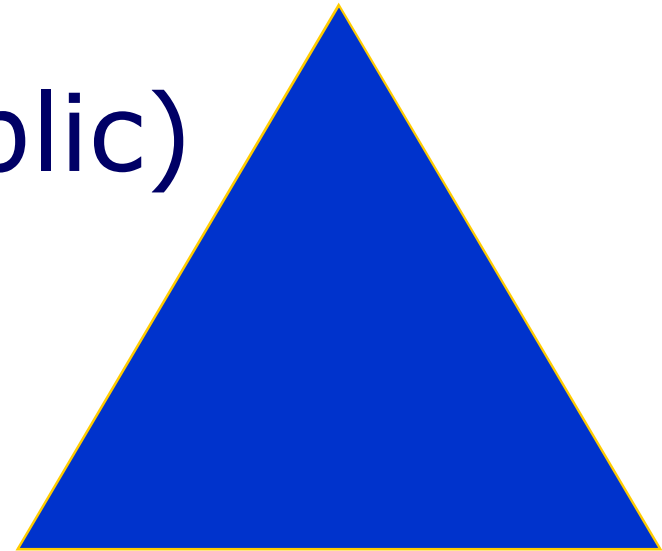
- 1. Random sampling of population**
- 2. Hold a conference**
- 3. Experts present Pro vs Con**
- 4. Small group discussions**
- 5. Asking experts**
- 6. Repeat steps 3 – 5**
- 7. Poll (voting)**

ขั้นตอน

- screening
- Scoping (Public)
- Assessing**
- Reviewing (Public)
- Influencing
- Monitoring

การประเมินฯ

**Assessing &
Recommending**

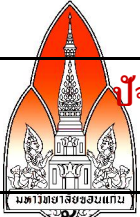

การวิเคราะห์กระบวนการนโยบาย

1. นโยบายระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ ที่ควรส่งต่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปพิจารณา
2. เครือข่ายนโยบาย ผู้ได้ประโยชน์ / ผู้เสียประโยชน์ แต่ละฝ่ายคิด หรือมีจุดยืน อย่างไร
3. ขั้นตอนการตัดสินใจที่เป็นทางการ/กฎหมาย
4. จังหวะเวลา ช่องทาง และโอกาส ทางนโยบาย

นำเอาผลจากขั้นตอนกำหนดขอบเขตมาใช้

ปัจจัยด้านต่าง ๆ	ผลกระทบ + / -	ขนาด พื้นที่และความ รุนแรง	สิ่งที่ประชาชนยังห่วง กังวลมาก	มาตรการที่เจ้าของ โครงการควรดำเนินการ
1. ทรัพยากรธรรมชาติ				
2. วัตถุอันตราย				
3. ขong เสี่ยง				
4. การรับสัมผัสมลพิษ				
5. อาชีพ การจ้างงาน				
6. ความสัมพันธ์ของชุมชน				
7. มรดกทางศิลปวัฒนธรรม				
8. กลุ่มเสี่ยงพิเศษ				
9. ระบบบริการสาธารณสุข				
10. สาธารณูปโภค				
11. อื่น ๆ				

2.2 ผู้ที่มีโอกาสได้รับผลกระทบสูง

2.3 การจัดลำดับความสำคัญ

- 1) ผลกระทบที่มีความสำคัญสูง
- 2) ผลกระทบที่มีความสำคัญปานกลาง
- 3) ผลกระทบที่มีความสำคัญน้อย

2.4 ผลกระทบที่มีมาตรการหรือกฎระเบียบอื่น ๆ รองรับอยู่แล้ว

มุมมองเองผลกระทบ

มุมมองเรื่องผลกระทบสุขภาพ

- ☀️ ผลกระทบด้านบวก VS. ผลกระทบด้านลบ
- ☀️ ผลกระทบทางตรง VS. ผลกระทบทางอ้อม
- ☀️ ผลกระทบเฉียบพลัน VS. ผลกระทบสะสม
- ☀️ ผลกระทบที่แก้ไข หรือเยียวยา รักษาได้ VS.
ผลกระทบที่ไม่สามารถแก้ไข หรือเยียวยา รักษาได้
- ☀️ การกระจายตัวของผลกระทบ
- ☀️ ความแน่นอน และไม่แน่นอนของผลกระทบ

ตัวอย่างมุมมองเรื่องผลกระทบสุขภาพ

<p><u>ผลกระทบด้านบวก</u></p> <p>เช่น เศรษฐกิจเติบโต การสร้างงาน สร้างรายได้ ได้ภาษีเพิ่ม คุณภาพชีวิตดีขึ้น</p>	<p><u>ผลกระทบด้านลบ</u></p> <p>เช่น ภัยคุกคามสุขภาพ ความเสี่ยงด้านสุขภาพ ปัญหาสุขภาพจิต มีความเสียหายที่เกิดขึ้น เกิดความขัดแย้งในชุมชน คุณภาพชีวิตแย่ลง</p>
<p><u>ผลกระทบทางตรง</u></p> <p>เช่น มลพิษ ภัยคุกคามสุขภาพ ความเสียหาย การบาดเจ็บ และอุบัติเหตุ</p>	<p><u>ผลกระทบทางอ้อม</u></p> <p>เช่น ปัญหาสุขภาพจิต ความขัดแย้งในสังคม ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ</p>
<p><u>ผลกระทบเฉียบพลัน</u></p> <p>เช่น กลิ่นเหม็นสารเคมี ปวดศีรษะ หรือผื่นคัน จากการสัมผัสสารเคมีเกษตร การขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค</p>	<p><u>ผลกระทบสะสม</u></p> <p>เช่น โรคเรื้อรัง อาทิ มะเร็ง การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ การล่มสลายของระบบนิเวศ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก</p>

ตัวอย่างมุมมองเรื่องผลกระทบสุขภาพ

<p><u>ผลกระทบที่สามารถแก้ไขหรือเยียวยาได้</u></p> <p>เช่น การลดลงของรายได้ การลดลงของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับระบบสาธารณสุขโลก</p>	<p><u>ผลกระทบที่ไม่สามารถแก้ไขหรือเยียวยาได้</u></p> <p>เช่น ผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของเด็ก โรคเรื้อรัง การล่มสลายของระบบนิเวศ การสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตบางชนิด การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ</p>
<p><u>ความไม่แน่นอน</u></p> <p>เช่น การเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก</p>	
<p><u>การกระจายตัวของผลกระทบ</u></p> <ul style="list-style-type: none">- คนกลุ่มใดได้ประโยชน์จากการดำเนินโครงการ/นโยบาย?- คนกลุ่มใดได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการ/นโยบาย?	

3. แนวทางหรือวิธีการวิเคราะห์ (คาดการณ์/ ประมาณการณ์) ผลกระทบในข้อ 2.

3.1 แหล่งข้อมูล

3.2 วิธีรวบรวมข้อมูล

3.3 วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

3.3 การมีส่วนร่วมของฝ่ายต่าง ๆ

วิธีรวบรวมข้อมูล

5.1 การรวบรวมจากแหล่งข้อมูลที่มีอยู่แล้ว

- รายงานและบันทึกของหน่วยงานต่าง ๆ
- รายงานการวิจัย

5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลใหม่

- การสำรวจ (survey)
- การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- การปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหลายคนแบบไม่ต้องประชุม (Delphi process)
- การจัดสนทนากลุ่ม (focus group)
- การจัดประชุมกับผู้มีส่วนได้เสีย (stakeholder workshop)
- การระดมความคิด (brain-storming)
- การให้ประชาชนเป็นคณะลูกขุนตัดสินใจ (citizen' juries)
- การทดลองในห้องปฏิบัติการ

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

- การสร้างฉากทัศน์จำลอง (Scenario building) (เชิงคุณภาพ/ปริมาณ)
- การสร้างฉากทัศน์จำลอง (ถ้าไม่มีโครงการหรือทางเลือกอื่น) (Without or alternative – project scenarios)
- การคาดการณ์ (Forecasting)
- การสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ (modeling)
- การประเมินความเสี่ยง
- การประเมินความเสี่ยงในการสื่อสารและความเสี่ยงในการจัดการ
- การบ่งชี้อันตรายต่อสุขภาพ

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล (ต่อ)

- การบ่งชี้ผลประโยชน์ (benefit identification)
- การติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม (environmental monitoring)
- การวิเคราะห์ต้นทุน – กำไร (cost – benefit analysis)
- การวิเคราะห์การตัดสินใจโดยใช้เกณฑ์แบบหลากหลาย (Multi-criteria decision analysis)
- การประเมินผล (Evaluation)

4. การประเมินผลกระทบของมาตรการเพื่อจัดการผลกระทบ

4.1 มาตรการลดผลกระทบทางลบ

4.2 มาตรการเพิ่มพูนผลกระทบทางบวก

4.3 ข้อเสนอแนะหรือทางเลือกการพัฒนา

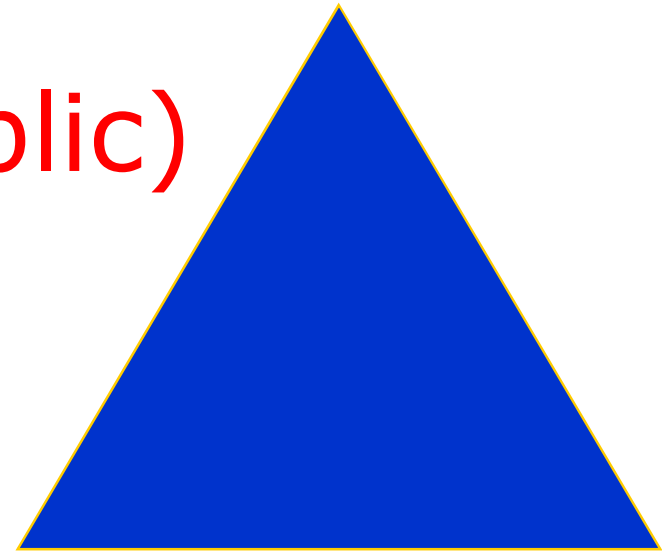
ทางเลือกการพัฒนาเชิงนโยบาย เพื่อเพิ่มพูนผลบวก ลดผลทางลบ

1. เป้าหมาย / ดัชนี
2. วิธีการ
3. ขนาด / พื้นที่
4. เทคโนโลยี / เงินลงทุน
5. การจัดการ / กฎระเบียบ
6. คน / องค์กรรับผิดชอบ

ขั้นตอน

- screening
- Scoping (Public)
- Assessing
- Reviewing (Public)
- Influencing
- Monitoring

การทบทวนโดยสาธารณะ

Public Review

การทบทวนรายงานผลการประเมินฯ

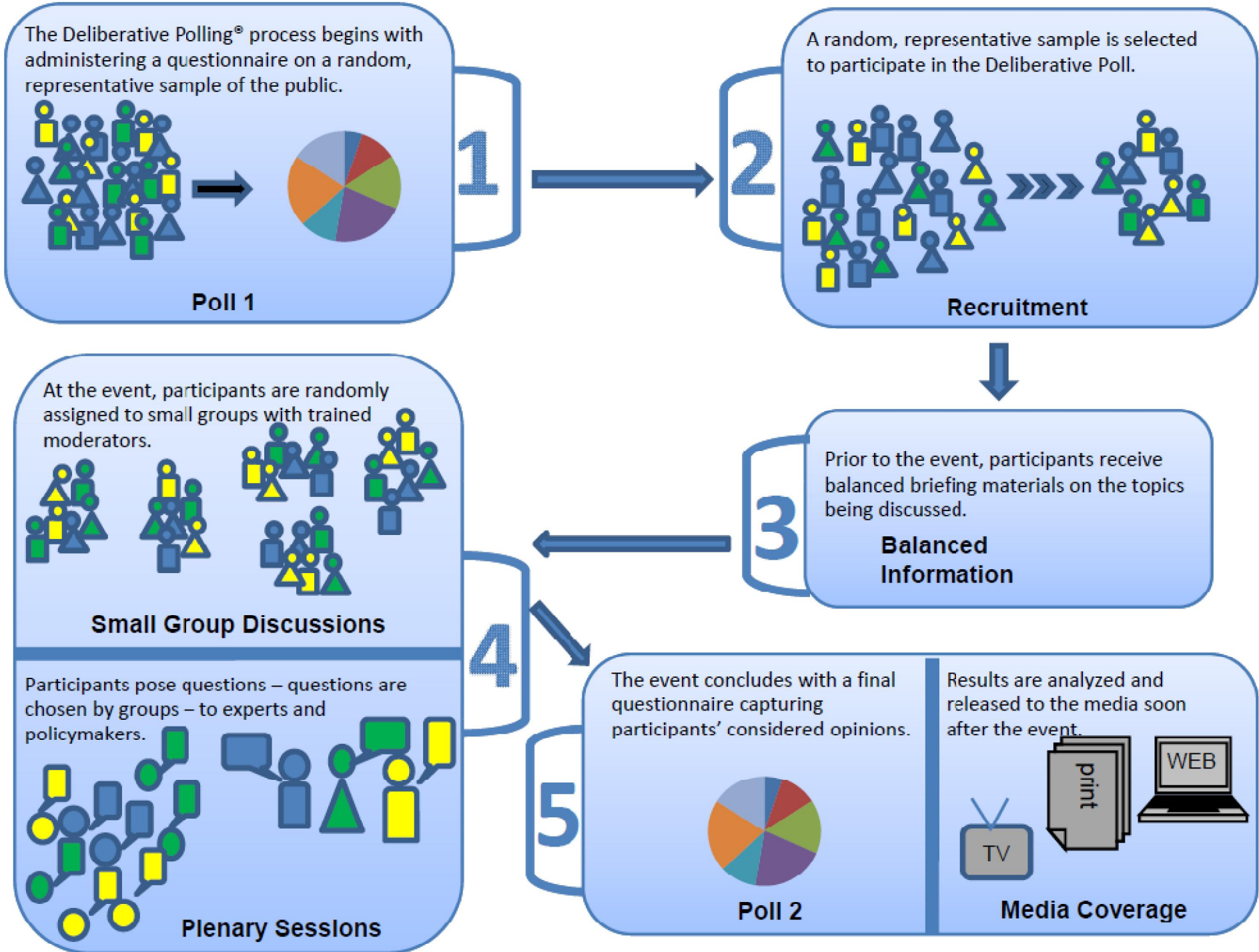
1. โดย คชก. (EIA)
2. โดยคณะกรรมการอิสระ (ม.67)
3. โดยประชาชน

Deliberative Opinion Polls

(James Fishkin, 2008)

- 1. Random sampling of population**
- 2. Hold a conference**
- 3. Experts present Pro vs Con**
- 4. Small group discussions**
- 5. Asking experts**
- 6. Repeat steps 3 – 5**
- 7. Poll (voting)**

การผลักดันนโยบาย

Influencing

การวิเคราะห์กระบวนการนโยบาย

1. นโยบายระดับต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ ที่ควรส่งต่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปพิจารณา
2. เครือข่ายนโยบาย ผู้ได้ประโยชน์ / ผู้เสียประโยชน์ แต่ละฝ่ายคิด หรือมีจุดยืน อย่างไร
3. ขั้นตอนการตัดสินใจที่เป็นทางการ/กฎหมาย
4. จังหวะเวลา ช่องทาง และโอกาส ทางนโยบาย

การกำกับติดตาม

**Monitoring &
Evaluation**

Columbia

อภิปราย